

**КОМПОЗИЦІЙНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНОСТІ
АРХІТЕКТУРИ ТА МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ ЛЬВОВА****Парнета М. Б.,**асп. каф. архітектурного проектування,
mariana.b.parneta@lpnu.ua, ORCID: 0000-0001-9459-3676*Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів*

Анотація. Композиційні чинники впливу на формування медійності архітектури та міських просторів є одними із визначальних для ідентифікації середовища. В архітектурному просторі сучасного Львова можна віднайти надбання різних стилістичних періодів та ідентифікувати їх саме завдяки архітектурно-художньому образу. Медійність міста транслює його культурну цінність і дає можливість із сьогодення подивитись на минуле та зрозуміти його. У статті визначено роль таких композиційних чинників впливу на формування медійності архітектури та міських просторів як форма, пропорції та декоративність. Дослідження проведено на прикладах історичної архітектури Львова, архітектури радянського періоду та сучасної архітектури міста.

Ключові слова: медійність архітектури, інформативність архітектури, композиційні чинники, форма, пропорційність, декорованість, архітектура Львова.

Вступ. Медійність архітектури та міських просторів є їхньою інформативною сутністю, яка формується під впливом певних груп чинників. Одними із них є композиційні, які створюють образ об'єкта чи середовища та стають його ідентифікаторами. Дослідження композиційних чинників на прикладі Львова дозволить з'ясувати їх взаємозв'язок із формуванням медійності архітектури та просторів міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія формування медійності архітектурного середовища за допомогою композиційних чинників висвітлена у працях К. Дея [1], Й. Гейла [2], К. Норберта-Шульца [3]. Роль пропорцій у архітектурній композиції досліджує С. В. Сьомка [8]. Семіотику архітектурних форм досліджувала С. М. Лінда [6].

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення, класифікація та аналіз композиційних чинників впливу на формування медійності архітектури та просторів міста Львова для з'ясування їх ролі в інформативності середовища.

Основний матеріал і результати. Львів наділений унікальною історією та архітектурою. Ландшафт міста надає йому першочергової виразної медійності, однак важливу роль у її формуванні відіграє архітектурно-естетична складова об'єктів. В архітектурному просторі сучасного Львова можна віднайти надбання різних стилістичних періодів та ідентифікувати їх саме завдяки архітектурно-художньому образу. Протягом багатьох століть архітектори дбали про те, щоб місто сприймалось як цілісна система, елементи якої гармонійно пов'язані між собою. Медійність Львова формується протягом восьми століть: культурні традиції різних часів постійно поєднувалися з місцевими ландшафтами за допомогою різноманітних форм, текстур, масштабів, кольорів задля забезпечення функціональності простору. Тому медійність міста транслює його значну культурну цінність і дає можливість із сьогодення подивитись на минуле та зрозуміти його [1].

Архітектурно-естетичні чинники впливу на формування медійності архітектури та просторів міст поділено на композиційні, функціональні та процесуальні (рис. 1). Дана стаття присвячена композиційним чинникам.

Рис. 1. Архітектурно-естетичні чинники впливу на формування медійності архітектури та міських просторів

Серед композиційних чинників важливу роль при формуванні медійності відіграє *форма*. Завдяки архітектурній формі відбувається організація простору та матеріальних структур об'єкта, що забезпечує необхідні фізичні якості оточення та символічно виражає при цьому інформацію про ці процеси та пов'язаний із ними зміст.

Слово «форма» зазвичай використовується для характеристики геометричних властивостей об'єкта. Нам спадають на думку форми кулі чи куба. Однак архітектурна форма має набагато ширше значення, адже через її матеріальний прояв транслюється певний зміст, у чому і полягає її медійність. Архітектурна форма постає як знак [6]: вона має фізичний образ, який інтерпретується у свідомості людини і викликає певне уявлення. Відповідно при створенні медійності архітектури важливим є розшифрування знаків, які закладено у форму [5].

Невід'ємною ознакою організації архітектурної композиції є *пропорційність*. Її визначають як систему відношень між частинами та деталями споруди, що є основою композиційної єдності. Цю характеристику слід розглядати не лише на рівні архітектурного об'єкта, а й на рівні архітектурного простору, адже співвідношення між елементами простору формує композицію архітектурного середовища [2]. На протязі історії виникли різні системи пропорційності (золотий перетин, єгипетський трикутник, квадратування, триангуляція, модульна система), які встановили певні еталони краси та сформували майбутні вимоги до проектування та будівництва [8]. Для формування медійності архітектури та міських просторів значення має гармонійність пропорцій. Такими вважають пропорції, які відповідають сталим уявленням про красу, підпорядковуються оточенню та не дисонують з ним, а також своєю структурою виражають певну ідею.

Композиційні чинники впливу на формуванні медійності архітектури також характеризується *декорованістю* або ж її відсутністю. Найчастіше архітектурний декор зустрічаємо на фасадах історичних будівель у вигляді виліплених елементів обрамлення вікон, дверей, балконів, колон тощо. Як архітектурний декор міського простору також можемо розглядати елементи дизайну міського середовища [7]. Сучасній архітектурі характерна відсутність декоративних елементів, що в свою чергу свідчить про спрощеність та уніфікованість її образу.

В архітектурному просторі сучасного Львова можна віднайти надбання різних стилістичних періодів та ідентифікувати їх саме завдяки архітектурно-художньому образу. Характерними для медійності Львова є ренесансні форми кам'яниць на площі Ринок (рис. 2 а), які є уособленням статусу їх перших власників, а також відображенням тогочасних цінностей, що полягали у прославленні людини та Бога як її творця. Ансамблю площі Ринок притаманні симетрія будівель, впорядковане розміщення колон та пілястр, симетричне повторення

віконних прорізів. Ренесансні будівлі мають візуально масивний вигляд і просторі високі зали. При декорванні фасаду широко використовуються оздоблення порталів та вікон, складні карнизи, аттики, скульптури. Характерними для ринкової площі є також чітко організовані класицистичні лінії Ратуші, що символізують порядок та владу.

Форми бароко у Львові найтісніше пов'язані із храмовими спорудами, найвідомішими з яких є Домініканський собор та собор Святого Юра (рис. 2 б). Фасадам притаманні криволінійність та химерність, складні просторові композиції, асиметричність, динамічність, гра кольорами та світлом. Часто застосовуються такі елементи, як овальні вікна, розірвані фронтони, спарені колони та пілястри. Для оздоблення активно використовується живопис та скульптура. Біля барокових споруд досі можна спостерігати вражених людей, які намагаються розгледіти кожную деталь та зберегти на фотографіях їх красу та помпезність, адже головним завданням архітектури бароко є здивувати та зацікавити глядача.

Ще одним знаковим об'єктом для медійності Львова є Оперний театр у стилі історизму (рис. 2 в). Основою головного фасаду є складний портик з коринфськими колонами та аркада з іонічною колонадою, що є відсилкою до античного театру. Над фасадом височіють скульптури Слави, Трагедії та Музики, нижче зображено скульптурну композицію на тему страждання та радості життя, а також фігури муз та алегорій. Медійність цих елементів пов'язує будівлю із театральним мистецтвом та перетворює його екстер'єр на символічні ворота у виставу.

Відомими формами архітектури історизму у Львові є неоготичні шпилі храму святих Ольги та Єлизавети (рис. 2 в), які наче применшують значення людини перед Господом, що було притаманно готиці. Екстер'єр оздоблено мереживним декором та вітражами. На фасаді бачимо декоративну розету (символ Божої Матері), крізь яку всередину потрапляє світло, яке освітлює душі, що прийшли до Бога. Також розета, як і ціла церква, є символом вічної любові, адже зведення храму цісар Франц-Йосип I присвятив своїй коханій дружині Єлизаветі, яка трагічно загинула напередодні.

Рис. 2. Символічні історичні форми Львова

В часи радянської окупації Львів розширюється та дещо змінює свій образ (рис. 3). Стрімко ростуть багатоповерхові житлові будинки, які були побудовані для забезпечення житлом робітників заводів. Нові райони (Сихів, Рясне-1, Рясне-2 тощо) не несуть жодної естетичної цінності, адже не сприймаються мешканцями як цінність через свою монотонність

та уніфікованість. До міського ансамблю також додається багато промислових будівель, таких як автобусний завод, «Мікоприлад», «Полярон», «Електрон» та інші. Найвідомішими громадськими об'єктами цього періоду у Львові є будівля податкової служби, готель «Львів», Львівський цирк. Їх прямокутні форми різко контрастують з декорованою історичною архітектурою, тож викликають певний дисонанс в композиційній структурі міста.

Рис. 3. Символічні форми радянського Львова

У сучасному Львові з'являється багато нових житлових комплексів та торгових центрів. Сучасні форми відрізняються лаконічністю, геометричністю, оздобленням новітніми матеріалами та застосуванням сучасних технологій будівництва. Однак вдаливих прикладів сучасної архітектури не багато через дисонанс з існуючим середовищем та уніфікованість, що часто призводить до несприйняття мешканцями.

Гарним прикладом для дослідження медійності сучасних архітектурних форм є церква Різдва Пресвятої Богородиці на Сихові (рис. 4 а), зведена за проектом Радослава Жука. Лаконічні на перший погляд форми наділені глибоким сакральним змістом. Прямокутні об'єми, увінчані п'ятьма позолоченими куполами є інтерпретацією візантійських традицій за допомогою сучасних архітектурних форм, що вдало вписуються в контекст модерністичного житлового комплексу. Об'ємно-просторове вирішення храму нагадує композицію, притаманну традиційним українським церквам. Число куполів символізує Ісуса Христа та чотирьох євангелістів [4].

Цікавим прикладом сучасної архітектури є Центр Шептицького (рис. 4 б), який є провідним громадським простором Українського католицького університету. Образ будівлі зразу асоціюється із європейською сучасною архітектурою, що й не дивно, адже архітектором проекту є німець Стефан Беніш. Геометрія фасаду є проявом філософії «кампусу для навчання», а мотив кольорових візерунків робить відсилку до української вишивки.

Медійність декоративної мозаїки у Львові можна досліджувати на прикладі нового магазину «Океан» на вулиці Володимира Великого (рис. 4 в). Колишня будівля була відомою серед мешканців завдяки мозаїці «Море і риби» створена на фасаді Володимиром Патиком. Цей витвір став символом модерну кінця ХХ століття у Львові. Коли магазин перебудовували, мозаїку було знищено. Проте мешканці відстояли її відновлення, адже вона стала символом даного кварталу. Тож медійність нового магазину транслює увагу до історичної мистецької

спадщини за допомогою декорування фасаду. Однак сучасні форми будівлі «чужорідні» для середовища і не здобули прихильності серед мешканців.

Рис. 4. Сучасні форми львівської архітектури

На основі проведеного аналізу бачимо, що після пануванні у Львові радянської влади, підхід до архітектурного проектування змінився на користь уніфікації та комерціалізації. Ця тенденція прослідковується і у сучасному проектуванні.

Представлення про красу, як про художню візуальну гармонію архітектурного середовища та окремих архітектурних форм, постійно змінюється. В історії є багато прикладів того, як щось нове, що більшістю суспільства спершу здавалось надто радикальним, з часом перетворюється на звичне та зрозуміле. Саме з цієї точки зору варто сприймати соціальний скептицизм по відношенню до форм сучасної архітектури, і дивитися на форму, розуміючи контекст часу, у якому ми живемо.

Висновки. Внаслідок свого дослідження автор дійшов наступних висновків:

5. Композиційні чинники займають важливе місце при формуванні медійності архітектурного середовища, адже визначають його характер та образ, є ідентифікацією його минулого.
6. Визначено, класифіковано та проаналізовано композиційні чинники, що впливають на формування медійності архітектури та просторів на прикладі міста Львова. До них належить форма, пропорційність та декорованість архітектурних об'єктів.
7. На основі аналізу композиційних чинників впливу на формування медійності архітектури та просторів Львова виявлено, що архітектурні форми міста втрачають свою цінність внаслідок уніфікації та комерціалізації.

Література

- [1] С. Day. *Places of the Soul: Architecture and environmental design as a healing art*. London: Routledge, 2014.
- [2] J. Gehl. *Cities for people*. London: Island press, 2013.
- [3] С. Norbert-Schulz. *Genius loci. Towards a phenomenology of architecture*. Edinburgh: College of art library, 2004.
- [4] А. М. Борис. “Творчість архітектора Радослава Жука у вітчизняній та світовій літературі”. *Науковий вісник будівництва*, № 4(78), с. 67-71, 2014.
- [5] М. М. Габрель, Б. З. Парнета, М. Б. Парнета. “Символи, семантика та медійність архітектури та простору міст” in *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference*, Berlin, 2021, pp. 359-363.
- [6] С. М. Лінда. “Структура «архітектурного знака» та «архітектурного тексту» в семіотичному аналізі об'єктів історизму”. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*, с. 14-25, 2012.

[7] М. Б. Парнета, Б. З. Парнета. “Медійність елементів дизайну архітектурного середовища Львова”. Містобудування та територіальне планування, № 80, с. 306-316, 2022. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.80.306-316>

[8] С. В. Сьомка. “Пропорціонування у мистецтві архітектурного дизайну та об'ємній архітектурі”. Культура і сучасність, № 1, с. 130-133, 2018. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2018.148242>

References

[1] C. Day. Places of the Soul: Architecture and environmental design as a healing art. London: Routledge, 2014.

[2] J. Gehl. Cities for people. London: Island press, 2013.

[3] C. Norbert-Schulz. Genius loci. Towards a phenomenology of architecture. Edinburgh: Sollege of art library, 2004.

[4] A. M. Borys. “Tvorchist arkhitektora Radoslava Zhuka u vitchyznianiі ta svitovii literaturi”. Naukovyi visnyk budivnytstva, № 4(78), pp. 67-71, 2014.

[5] M. M. Habrel, B. Z. Parneta, M. B. Parneta. “Symvoly, semantyka ta mediinist arkhitektury ta prostoru mist” in Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference, Berlin, 2021, pp. 359-363.

[6] S. M. Linda. “Struktura «arkhitekturnoho znaka» ta «arkhitekturnoho tekstu» v semiotychnomu analizi ob'iektiv istoryzmu”. Visnyk NU «Lvivska politekhnik», s. 14-25, 2012.

[7] М. Б. Парнета, Б. З. Парнета. “Медійність елементів дизайну архітектурного середовища Львова”. Містобудування та територіальне планування, № 80, pp. 306-316, 2022. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.80.306-316>

[8] С. В. Сьомка. “Пропорціонування у мистецтві архітектурного дизайну та об'ємній архітектурі”. Культура і сучасність, № 1, pp. 130-133, 2018. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2018.148242>

**COMPOSITIONAL FACTORS OF INFLUENCE ON THE MEDIA
FORMATION OF LVIV ARCHITECTURE AND URBAN SPACES**

Parneta M. B.,

PhD Student, Department of Architectural Design,
mariana.b.parneta@lpnu.ua, ORCID: 0000-0001-9459-3676

Lviv Polytechnic National University, Lviv

Abstract. Lviv has a unique history and architecture. The landscape of the city gives the primary expressive media formation while compositional factors play an important role in its formation. In the architectural space of modern Lviv there is a heritage of different stylistic periods, and we can identify them with their architectural and artistic look. During the centuries architects made sure that the city was perceived as a complete system and its elements were harmoniously connected with each other. Cultural traditions of different times were constantly combined with local landscapes by various forms, textures, scales, colors to ensure the functionality of the space. The media formation of the city broadcasts its cultural value and makes it possible to look at the past from the present and understand it.

The article defines the role of such compositional factors of influence on the media formation of architecture and urban spaces as form, proportions and decorations. The research was conducted on examples of historical architecture of Lviv, architecture of the Soviet period and modern architecture of the city. Social values and mentality of different historical periods are important in creating buildings and structures.

Conducted analysis allows to find out architecture in Lviv became unified and commercialized after the Soviet period. This trend is also followed in modern architectural design. Despite this, it is worth remembering that society perception of the beauty and harmony of architectural environment is constantly changing so it is necessary to analyze the media formation of architecture from this point of view.

Keywords: media formation of architecture, informativeness of architecture, compositional factors, form, proportionality, decoration, Lviv architecture.